

МІЖРЕГІОНАЛЬНА
АКАДЕМІЯ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ

МАУП

НАВЧАЛЬНА ПРОГРАМА
дисципліни
“ПАТОПСИХОЛОГІЯ”
(для бакалаврів)

МАУП

Київ
ДП «Видавничий дім «Персонал»
2009

Підготовлено професором кафедри медичної психології та психокорекції *Є. М. Прокоповичем*, старшим викладачем кафедри медичної психології та психокорекції *С. О. Лобановим*, викладачем кафедри медичної психології та психокорекції *Д. Л. Соколовською*

Затверджено на засіданні кафедри медичної психології та психокорекції (протокол № 7 від 15.03.06)

Перезатверджено на засіданні кафедри медичної психології та психокорекції (протокол № 3 від 14.03.09)

Схвалено Вченою радою Міжрегіональної Академії управління персоналом

Прокопович Є. М., Лобанов С. О., Соколовська Д. Л. Навчальна програма з дисципліни “Патопсихологія” (для бакалаврів). К.: ДП «Вид. дім «Персонал», 2009 — 16 с.

Навчальна програма містить пояснювальну записку, тематичний план, зміст дисципліни “Патопсихологія”, питання для самоконтролю, теми контрольних робіт та вказівки до виконання контрольних робіт, а також список літератури.

© Міжрегіональна Академія
управління персоналом (МАУП), 2009
© ДП «Видавничий дім «Персонал», 2009

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Навчальна дисципліна “Патопсихологія” характеризується тісними міждисциплінарними зв'язками із загальною психологією, медичною психологією, психіатрією та багатьма іншими галузями психологічних і медичних знань. Вивчення курсу “Патопсихологія” сприяє поглибленому розумінню структури і закономірностей психічної діяльності, дає змогу індивідуалізувати систему діагностичних, лікувальних психопрофілактичних та експертних заходів.

Мета дисципліни “Патопсихологія” підготувати студентів психологів до практичної роботи з людьми, реалізуючи індивідуальний підхід та враховуючи внутрішню і зовнішню детермінацію, співвідносячи природні та соціальні чинники поведінки людини.

У результаті вивчення курсу студенти повинні опанувати методологічні принципи та основні напрями патопсихологічних досліджень, закономірності та механізми порушень психічних процесів. Програмою дисципліни передбачено набуття студентами необхідних умінь застосування здобутих знань з патопсихології на практиці: добирання адекватних експериментальних методик патопсихологічного дослідження; формулювання мети і завдань патопсихологічного дослідження; вивчення медичної документації хворого; дослідження стану психічних функцій, процесів, станів пацієнта; виявлення патопсихологічних реєстр-синдромів; аналіз отриманих результатів патопсихологічного дослідження; формулювання висновків та складання протоколу дослідження.

Навчальна програма розроблена на основі сучасних підходів до розуміння залежної поведінки та з урахуванням Закону України “Про психіатричну допомогу” та прийняття Україною Міжнародної класифікації хвороб 10 перегляду.

Наведені у програмі питання для самоконтролю покликані зорієнтувати студентів на вивчення психічних процесів та їх порушень, методів дослідження психічних процесів та патопсихологічних реєстр-синдромів, що спостерігаються при психічних захворюваннях, а також становитимуть основу при формуванні залікових білетів з курсу “Патопсихологія”.

Відповідно до прийнятого в МАУП навчального плану, вивчення курсу “Патопсихологія” відбувається на лекційних і семінарських заняттях, а також під час самостійної роботи студентів під керівництвом викладача. Самостійна робота студента передбачає опанування теоретичного матеріалу з рекомендованої літератури, аналіз сучасних психологічних досліджень, поданих в останніх публікаціях.

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН
дисципліни
“ПАТОПСИХОЛОГІЯ”

№ пор.	Назва змістового модуля і теми
1	Змістовий модуль I. Основи патопсихології Предмет і завдання патопсихології
2	Методи патопсихології
3	Змістовий модуль II. Психічні процеси і методи їх дослідження Патологія сприйняття
4	Порушення пам'яті та уваги
5	Розлади мислення та мовлення
6	Порушення розумової працездатності
7	Аномалії емоційно-особистісної сфери
8	Порушення свідомості та самосвідомості
9	Змістовий модуль III. Патопсихологічні порушення при психічних захворюваннях Патопсихологічні реєстр-синдроми
10	Патопсихологічна семіотика
11	Прикладні аспекти патопсихології
Разом годин: 108	

ЗМІСТ
дисципліни
“ПАТОПСИХОЛОГІЯ”

Змістовий модуль I. Основи патопсихології

Тема 1. Предмет і завдання патопсихології

Предмет патопсихології як галузі психологічної науки. Співвідношення патопсихології з суміжними дисциплінами: нейропсихологією, психіатрією, дефектологією. Наукові, практичні та методологічні передумови виокремлення патопсихології в самостійну галузь психологічного знання. Значення психології для теорії загальної та медичної психології. Невідповідність поняття “особистість” у психіатрії, психології, соціології та філософії. Завдання патопсихології.

Література [1; 7; 8; 17; 28]

Тема 2. Методи патопсихології

Принципи побудови патопсихологічного дослідження. Методи вивчення медичної документації. Методи клініко-психологічного дослідження (клінічне інтерв'ю, психологічна бесіда, збирання психологічного анамнезу, аналіз біографії та інше) як перший етап експериментально-психологічного дослідження. Особливості організації і проведення патопсихологічного експерименту — формування мети та завдання патопсихологічного дослідження.

Критерії та особливості підбору експериментальних методик, проведення патопсихологічного дослідження згідно із поставленою метою (оцінювання психічних функцій, процесів, станів, особливостей та ін.). Тести, їх використання в патопсихологічному дослідженні. Аналіз одержаних результатів (якісного та статистичного) і формування висновків. Проблема співвідношення теорії та емпіричних даних у патопсихології.

Література [1; 3; 7; 8; 17; 27; 28; 32; 34; 38]

Змістовий модуль II. Психічні процеси і методи їх дослідження

Тема 3. Патологія сприйняття

Клінічна, психологічна феноменологія та психологічні механізми порушень сприйняття. Розлади сприйняття: ілюзії, галюцинації, психосенсорні розлади.

Роль перевантаження аналізаторів та недостатності інформації у виникненні порушень сприйняття.

Порушення особистісного компоненту сприйняття. Афективні, вербальні ілюзії, парейдолії. Класифікація галюцинацій за органами відчуттів та ступенем складності; істинні та псевдогалюцинації.

Література [1; 2; 17; 25; 28]

Тема 4. Порушення пам'яті та уваги

Психологічні механізми порушення пам'яті. Співвідношення порушень пам'яті та уваги. Безпосередня та опосередкована пам'ять і порушення співвідношень при різних хворобах. Методи дослідження особистісного компоненту пам'яті. Проблема забування намірів. Методи дослідження та шляхи корекції динамічних розладів пам'яті.

Література [1; 3; 12; 30; 34; 37]

Тема 5. Розлади мислення та мовлення

Психологічні механізми та клінічна феноменологія розладів мислення. Психологічні, у тому числі психоаналітичні, теорії розладів мислення. Підходи до вивчення мислення. Порушення операціонального аспекту мислення, порушення динаміки мислення, порушення особистісного компоненту. Поняття про рівень узагальнення. Розлади мислення за темпом: прискорення, уповільнення, затримки, тугорухомість. Розлади мислення за формою: надмірно обстійне мислення, резонерство, розірваність, паралогічне, стереотипії, аутистичне, незв'язане, персеверації. Розлади мислення за змістом: маячні ідеї, надцінні ідеї, нав'язливі ідеї. Форми маячення — несистематизо-

ване (параноїдне) та систематизоване (паранояльне). Синдроми маячення — параноїдне, парафренне, паранояльне, синдром Котара. Порушення процесів узагальнення та абстрагування. Порушення цілеспрямованості та динамічності мислення. Порушення мотиваційного компоненту мислення. Набуття навичок виявлення основних симптомів і синдромів розладів мислення за допомогою клініко-психопатологічного методу та із застосуванням патопсихологічного дослідження.

Етіопатогенез мовних розладів. Види афазій. Дефекти мовлення. Неологізми в мові, стереотипії. Порушення автоматизму.

Література [1–3; 17; 25; 28; 37]

Тема 6. Порушення розумової працездатності

Вплив мотиваційної сфери на працездатність. Вплив зниження працездатності на формування особистості. Необхідність урахування змін розумової працездатності на результати патопсихологічних досліджень та корекційної роботи. Дослідження при розумовій відсталості.

Література [4; 5; 17; 20; 25; 29; 37]

Тема 7. Аномалії емоційно-особистісної сфери

Порушення емоційних станів у хворих з розладами особистості (невротичні порушення, психопатії та психози). Порушення ієрархії мотивів. Порушення самооцінки.

Слабкість інтелектуальної регуляції мотиваційної сфери. Зниження цілеспрямованості, активності поведінки. Некритичність. Втрата суспільно вироблених нормативів поведінки. Формування патологічних потреб і мотивів. Методи дослідження емоційних порушень.

Література [3; 6; 8; 9; 14; 25; 27; 32; 37]

Тема 8. Порушення свідомості та самосвідомості

Розуміння свідомості у філософії, психіатрії та психології. Психологічна характеристика порушень свідомості: оглушення, онейроїду, делірію, затьмарення, псевдодеменції.

Проблема свідомого та несвідомого у психології та патопсихології. Психоаналітичні концепції в розумінні несвідомого.

Порушення самосприйняття. Психосенсорні розлади та порушення “схеми тіла”: мікропсії, макропсії, метаморфопсії, парестезії, сенестопатії, порушення “схеми тіла”, дереалізація, деперсоналізація. Значення гностичних почуттів у порушенні самосприйняття. Співвідношення зміненого самосприйняття і маячення. Психологічні теорії маячення. Проблема співвідношення маячення та мислення. Відмінність маячення від хибних суджень.

Література [1–3; 17; 25; 28; 37]

Змістовий модуль III. Патопсихологічні порушення при психічних захворюваннях

Тема 9. Патопсихологічні реєстр-синдроми

Патопсихологічні реєстр-синдроми: шизофренічний, афективно-ендогенний, олігофренічний, екзогенно-органічний, ендогенно-органічний, особистісно-аномальний, психогенно-психотичний, психогенно-невротичний. Характеристики типових патопсихологічних реєстр-синдромів у хворих з різними формами психічних захворювань: ендогенно-органічних (епілепсія, первинні атрофічні процеси в головному мозку) та екзогенно-органічних (інфекційні, інтоксикаційні, травматичні психози, їх наслідки та наслідки ЧМТ).

Ознаки та критерії оцінки. Аналіз динаміки окремих характеристик та формування синдромів. Взаємозалежність та взаємовплив окремих характеристик та синдромів. Динаміка розвитку та змін індивідуально-психологічних особливостей особистості. Їх діагностична та прогностична значущість. Методи дослідження патопсихологічних реєстр-синдромів.

Література [3; 6–9; 14; 24; 25; 27; 32; 37]

Тема 10. Патопсихологічна семіотика

Шизофренія. Маніакально депресивний психоз. Епілепсія. Старече слабоумство. Пресенільні деменції. Церебральний ате-

росклероз. Наслідки закритої черепно-мозкової травми. Наркоманія. Алкоголізм. Олігофренія. Граничні нервово-психічні розлади. Методи дослідження.

Література [3; 6; 8; 9; 14; 25; 27; 32; 37]

Тема 11. Прикладні аспекти патопсихології

Особливості використання патопсихологічного обстеження та аналізу його результатів для організації та проведення лікувальної та реабілітаційної роботи. Види психологічних експертиз (трудова, військова, судова, педагогічна). Особливості організації та проведення.

Література [3; 6; 8; 9; 14; 25; 27; 32; 34; 37; 39]

ПИТАННЯ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ

1. Предмет і завдання патопсихології.
2. Взаємозв'язок патопсихології з іншими дисциплінами.
3. Співвідношення патопсихології та психопатології.
4. Основні принципи побудови патопсихологічного дослідження.
5. Пакек експериментальних методик, що необхідно використовувати в патопсихологічних дослідженнях.
6. Методи вивчення медичної документації.
7. Методи клініко-психологічного дослідження.
8. Формування мети і завдання патопсихологічного дослідження.
9. Співвідношення теорії та результатів емпіричних досліджень в патопсихології.
10. Поняття етіології і патогенезу; класифікація психічних хвороб.
11. Типи перебігу психічних захворювань.
12. Загальна психопатологія, поняття симптому, синдрому; продуктивні та негативні симптоми; психотичний і непсихотичний рівень психічних розладів.
13. Характеристика псевдодеменції.
14. Як характеризується явище деперсоналізації?
15. Психологічні механізми порушень сприйняття.
16. Методики діагностики особливостей сприйняття пацієнта.
17. Захворювання, при яких порушується сприйняття.

18. Розлади сприйняття: ілюзії і психосенсорні розлади.
19. Розлади сприйняття: істинні та псевдогалюцинації.
20. Особливості порушень сприйняття при шизофренії
21. Порушення сприйняття при афективних розладах.
22. Порушення сприйняття при розладах психіки особистості.
23. Порушення сприйняття при органічних ураженнях головного мозку.
24. Клініка порушень сприйняття при соматогенних розладах психічної діяльності.
25. Поняття маячення.
26. Види маячення.
27. Відмінність маячення від хибних суджень.
28. Особливості маячення при шизофренії.
29. Прояв маячення при афективних розладах.
30. Маячення при психопатіях, неврозах, їх відмінність від маячення при психозах.
31. Характерні ознаки маячення при патохарактерологічному розвитку особистості.
32. Маячення, що можна спостерігати у хворих на епілепсію.
33. Особливості маячення у хворих на сенільні психози.
34. Види порушень пам'яті.
35. Психологічні механізми порушень пам'яті.
36. Співвідношення порушень пам'яті та уваги.
37. Безпосередня та опосередкована пам'ять. Особливості співвідношень при різних хворобах.
38. Методи досліджень різних варіантів пам'яті.
39. Види амнезій.
40. Парамнезії, їх види; корсаковський амнестичний синдром.
41. Методи дослідження динамічних розладів пам'яті.
42. Психологічні механізми та клінічна феноменологія розладів мислення.
43. Психологічні, у тому числі психоаналітичні, теорії розладів мислення.
44. Психологічні механізми порушень процесів узагальнення та абстрагування.
45. Хвороби, при яких спостерігаються порушення цілеспрямованості та динамічності мислення.
46. Клінічна характеристика порушень мотиваційного компонента мислення.
47. Методи дослідження порушень мислення.

48. Особливості розладів мислення у хворих на психози.
49. Типові характеристики розладів мислення у хворих на сеньільні психози.
50. Розлади мислення у хворих на епілепсію.
51. Розлади мислення у хворих на психоорганічний синдром.
52. Етіопатогенез мовних розладів.
53. Дефекти мовлення.
54. Неологізми в мові, стереотипії.
55. Причини порушень розумової працездатності
56. Вплив мотиваційної сфери на працездатність.
57. Вплив зниження працездатності на формування особистості.
58. Урахування наявності змін розумової працездатності у процесі патопсихологічних досліджень.
59. Позначення зниження розумової працездатності на результатах корекційної роботи.
60. Аномалії емоційно-особистісної сфери.
61. Порушення емоційних станів у хворих на невротичні стани.
62. Емоційні порушення у хворих на психози.
63. Емоційні порушення у хворих на маніакально-депресивний психоз.
64. Емоційні порушення у хворих на епілепсію.
65. Емоційні порушення при розладах особистості.
66. Методи досліджень емоційно-мотиваційної сфери.
67. Методи дослідження самооцінки.
68. Хвороби, при яких спостерігається зниження цілеспрямованості, активності поведінки.
69. Порушення поведінки, які спостерігаються при розладах особистості.
70. Визначення особистості.
71. Характеристика оглушення.
72. Характерні ознаки онейроїду.
73. Характерні ознаки деліріозного стану свідомості.
74. Затьмарення, види затьмарень.
75. Психоаналітичні концепції розуміння несвідомого.
76. Втрата суспільно вироблених нормативів поведінки при сеньільних розладах.
77. Порушення поведінки при епілепсії.

78. Хвороби, при яких спостерігається формування патологічних потреб і мотивів.
79. Методи дослідження особистісних порушень.
80. Патопсихологічні реєстр-синдроми.
81. Особистісні характеристики у хворих на шизофренію.
82. Особистісні характеристики у хворих на афективні розлади.
83. Особистісні характеристики у хворих на епілепсію
84. Особистісні риси при психоорганічному синдромі.
85. Особистісні розлади при різних варіантах розладів особистості.
86. Психопатологічні особливості у хворих на наркотичну залежність.
87. Програма проведення експертизи.
88. Основні питання, які вирішує психолог при проведенні медико-психологічної експертизи.
89. Основні питання, які вирішує психолог при проведенні судової та трудової експертизи.
90. Зміст звіту експерта-психолога.

ТЕМИ КОНТРОЛЬНИХ РОБІТ

Навчальним планом вивчення дисципліни “Патопсихологія” передбачено контроль засвоєння знань у вигляді виконання контрольної роботи реферативного типу і складання комплексного заліку (екзаменаційного іспиту).

Контрольна робота з дисципліни має на меті виявити ступінь засвоєння студентами основних категорій, понять та міждисциплінарних зв'язків, загальних закономірностей патопсихологічних розладів. Тему контрольної роботи з патопсихології визначає викладач.

1. Розвиток патопсихології як науки.
2. Патопсихологічна школа в Україні.
3. Сучасний стан патопсихології.
4. Патопсихологічне дослідження. Принципи та методи.
5. Підходи до розуміння свідомості у філософії, психіатрії та психології.
6. Розуміння свідомого та несвідомого в розділі психоаналітичних підходів.
7. Патопсихологічні порушення при наркоманіях.

8. Патопсихологічні порушення при ВІЛ та СНІДі.
9. Патопсихологічні порушення при невротичних станах.
10. Патопсихологічні порушення у жертв насильства.
11. Патопсихологічні порушення при шизофренії.
12. Патопсихологічні порушення при афективних розладах.
13. Патопсихологічні порушення при нехімічних видах залежностей.
14. Патопсихологічні порушення при розладах особистості.
15. Патопсихологічні порушення при ранньому розвитку психічних захворювань.
16. Вплив мотиваційної сфери на працездатність.
17. Порушення емоційних станів у хворих на невротичні розлади, психопатії та психози.
18. Методи дослідження патологічних реєстр-синдромів.
19. Характеристики патопсихологічних реєстр-синдромів при ендогенно-органічних хворобах (епілепсії, первинних атрофічних процесах у головному мозку).
20. Характеристики патопсихологічних реєстр-синдромів при екзогенно-органічних захворюваннях (інфекційних, інтоксикаційних, травматичних психозах), їх наслідки та наслідки ЧМТ.
21. Втрата суспільно вироблених нормативів поведінки при емоційно-особистісних розладах. Формування патологічних потреб і мотивів.
22. Патопсихологічна семіотика шизофренії.
23. Патопсихологічна семіотика маніакально-депресивного психозу.
24. Патопсихологічні розлади особистості при наркоманії, алкоголізмі.
25. Пограничні нервово-психічні розлади.
26. Особливості організації та проведення психологічної експертизи.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

Основна

1. *Абрамова Г. С., Юдичи Ю. А.* Психология в медицине. — М.: Кафедра-М, 1998.
2. *Анастаси А.* Психологическое тестирование. — М., 1988.

3. Березин Ф. Б., Мирошников М. П., Рожанец Р. В. Методика многостороннего исследования личности. — М., 1976. — 186 с.
4. Блейхер В. М. Клиника приобретенного слабоумия. — К.: Здоровья, 1976.
5. Блейхер В. М. Клиническая патопсихология. — Ташкент, 1976. — 323 с.
6. Блейхер В. М. Расстройства мышления. — К.: Здоровья, 1983.
7. Блейхер В. М., Крук И. В. Патопсихологическая диагностика. — К., 1986. — 280 с.
8. Блейхер В. М., Крук И. В., Боков С. Н. Практическая патопсихология. — Ростов н/Д, 1996. — 448 с.
9. Братусь Б. С. Аномалии личности. — М.: Мысль, 1988.
10. Бурлачук Л. Ф. Исследование личности в клинической психологии. — К.: Вища шк., 1979.
11. Бурлачук Л. Ф., Морозов С. М. Словарь-справочник по психодиагностике. — СПб.: Питер, 2000. — 518 с.
12. Вассерман Л. И., Дорофеева С. А., Меерсон Я. А. Методы нейропсихологической диагностики. — СПб., 1997. — 304 с.
13. Виленский О. Г. Последствия закрытых черепно-мозговых травм. — К.: Здоровья, 1971.
14. Диагностика психического развития: Пер. с чешск. / Й. Шванцар и др. — Прага: Авиценум, 1978. — 388 с.
15. Дюк В. А. Компьютерная психодиагностика. — СПб.: Братство, 1994.
16. Зейгарник Б. В. Личность и патология деятельности. — М.: Изд-во МГУ, 1971. — 99 с.
17. Зейгарник Б. В. Патопсихология. — М., 1986. — 288 с.
18. Исаев Д. Н. Психическое недоразвитие у детей. — Л.: Медицина, 1982.
19. Кабанов М. М., Смирнов В. М., Личко А. Е. Методы психологической диагностики и коррекции в клинике. — Л.: Медицина, 1983. — 310 с.
20. Ковалев В. В. Психиатрия детского возраста. — М., 1995. — 559 с.
21. Личко А. Е. Личностный опросник Бехтеревского института (ЛОБИ) // Методы психологической диагностики и коррекции в клинике. — Л.: Медицина, 1983. — С. 102–115.

22. Личко Е. А. Подростковая психиатрия. — Л., 1985. — 416 с.
23. Лурия А. Р. Основы нейропсихологии. — М.: МГУ, 1973.
24. Менделевич В. Д. Гинекологическая психиатрия. — Казань, 1996. — 337 с.
25. Менделевич В. Д. Клиническая и медицинская психология. — М.: Медпресс, 1999. — 558 с.
26. Менделевич В. Д. Психиатрическая пропедевтика. — М., 1997. — 496 с.
27. Методы психологической диагностики. — М.: РАН, Институт психологии, 1994.
28. Практикум по патопсихологии / Под ред. Б. В. Зейгарника. — М., 1987.

Додаткова

29. Практикум по психодиагностике. Дифференциальная психометрика / Под ред. В. В. Столина, А. Г. Шмелева. — М.: Изд-во МГУ, 1984. — 151 с.
30. Практикум по психодиагностике. Прикладная психодиагностика. — М.: Изд-во МГУ, 1992.
31. Психодиагностика: теория и практика: Пер. с нем. — М.: Прогресс, 1986. — 207 с.
32. Психологическая диагностика: Учеб. пособие. — М.: УРАО, 1997.
33. Романова Е. С., Потемкина О. Ф. Графические методы в психологической диагностике. — М.: Дидакт, 1992.
34. Рубинштейн С. Я. Экспериментальная методика патопсихологии. — СПб., 1998.
35. Рубинштейн С. Я. Экспериментальные методы патопсихологии. — М.: Медицина, 1970. — 215 с.
36. Руденко В. Е. Цвет — эмоции — личность // Диагностика психических состояний в норме и патологии. — Л.: Медицина, 1980. — С.107–115.
37. Сидоров П. И., Парняков А. В. Введение в клиническую психологию: В 2 т. — М., 2000.
38. Собчик Л. Н. Методы психологической диагностики: Вып. 3. — М., 1980.
39. Соколова Е. Т. Проективные методы исследования личности. — М.: Изд-во МГУ, 1980. — 176 с.

ЗМІСТ

Пояснювальна записка	3
Тематичний план дисципліни “Патопсихологія”	4
Зміст дисципліни “Патопсихологія”	5
Питання для самоконтролю	9
Теми контрольних робіт	12
Список літератури.....	13

Відповідальний за випуск *Ю. В. Нешкуренко*
Редактор *О. І. Маєвська*
Комп'ютерне верстання *А. М. Голянда*

Зам. № ВКЦ-4630

Формат 60x84/16 . Папір офсетний.

Друк ротатійний трафаретний. Наклад 50 пр.

Міжрегіональна Академія управління персоналом (МАУП)

03039 Київ-39, вул. Фрометівська, 2, МАУП

ДП «Видавничий дім «Персонал»

03039 Київ-39, просп. Червонозоряний, 119, літ. XX

*Свідоцтво про внесення до Державного реєстру
суб'єктів видавничої справи ДК № 3262 від 26.08.2008*